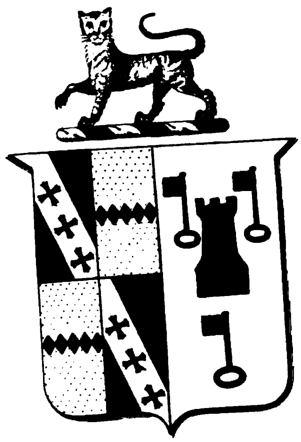

E. H. Whinfield.

گوهرهاي نا سفته

وغنچهاي نو شگفته

A CENTURY

OF

PERSIAN GHAZALS.

FROM UNPUBLISHED DÍWÁNS.

Nathaniel Bland

LONDON:

PRINTED BY W. M. WATTS, CROWN COURT, TEMPLE BAR.

M DCCC LI.

THIS TEXT OF PERSIAN GHAZALS

IS DEDICATED TO

JOHN BARDOE ELLIOTT, Esq.,

AS A SLIGHT TOKEN

OF THE EDITOR'S SINCERE RESPECT

AND ESTEEM.

The Persian Ghazal, which, in structure and sentiment, approaches perhaps the most nearly to the Latin Ode, has always been a favourite form of composition with Eastern poets, and is also, of all their numerous styles of versification, the most congenial to European taste, being restricted by its limited laws of construction from the less classical exuberance of imagery found in their Mesnawis, or heroic and romantic poems. Much, however, as it is deserving of admiration, and copious as are the materials afforded by the vast poetic literature of the Persians, the printed specimens of the Ghazal hitherto exhibited present a very circumscribed range of authors, and, with the exception of the Díwáns of Háfiz and Jámi, and the Mystical Odes of Jeláluddín Rúmi, they have been confined to single and detached extracts.

In the present publication the choice has been directed, partly by the esteem in which the authors are held by the critics of their own country, and the consequent claim they possess on our admiration; and partly by the rarity and value of the manuscripts which contain their works.

The frequent recurrence of similar images permits little variety in extracts from the same Díwán. Ten specimens only, therefore, have been selected from each of the ten authors quoted, so as to form a Century of Ghazals, and a Decade of Poets. It is believed that no lyric extract has been printed from these sources, either in text or translation, with the exception of one ode of Hasan Dehlewi, of which an admirable and ingenious version is found in Von Hammer's "Schöne Redekünste Persiens," though apparently from a less perfect text, and the original of which, from its great beauty, is thought worthy of being reproduced in its present form.

Without observing a strictly chronological arrangement, the specimens have been placed nearly in the order in which the authors lived, com-

mencing with Senáï, a Ghazal writer of a very early period, but who, from the extreme rarity of copies of his Díwán, is chiefly famous for his didactic and moral work, the Hadícah. Hasan Dehlewi may be considered, like his contemporary Ámír Khusru, as one of the greatest of the Persian lyric poets of India. Kemál of Khojend, and Selmán Sávaji, hold an equally high rank in the estimation of their countrymen, the latter being allowed to yield to Háfiz alone in the composition of the Ghazal. Kátibi, though much admired by the Persians, is little known to orientalists, except by the titles of his Mesnawis, or romantic poems. Cásim ul Anwár and the two Ahlis are all highly esteemed in their own country; while Bábá Fighâni is pronounced by an eminent native critic, Lutf Âli Beg, to be a model of excellence in this class, and was selected by Zamíri for special imitation in a book of odes.

This little series concludes with Sayyid Hátif, one of the most modern poets of Persia, of whom two fragments in Terjí'bend, of remarkable interest, published in the "Fundgruben des Orients," would induce a desire to examine further the contents of his Díwán. Unfortunately, its very limited extent, in the only copy consulted, affords little opportunity for selection, although sufficient to shew that, even in his day, the poetic glories of Isfahán still lived in its more degenerate age, and that the sacred fire of the Persian Ghazal, though burning low, was not yet hopelessly extinct. As a proof of Hátif's genius, the last of his odes in this selection may challenge competition with the whole circle of Persian lyrics, for simplicity of construction, harmony of versification, and a tenderness and purity of taste, which, as a rare instance, permits translation in every couplet.

It would hardly have been desirable to supply variants in these Ghazals, even if the opportunity of collation had permitted it, and I have contented myself with choosing apparently correct readings. The concise form of the Ghazal admits of little variation of text in carefully written copies, which differ principally in the transposition of lines or distichs, often accidental, always arbitrary, but, from the completeness of sense afforded by each separately, little affecting the general arrangement.

The manuscripts used have been chiefly from the Library of the East-

India House, and from those of the editor's private friends, as well as his own collection. Of these, the Díwán of Senáï, belonging to Professor Duncan Forbes, and those of Ahli Khorásáni and Hátif, in the possession of the editor, may at present be considered unique copies.

To add to the interest of the student, a short sketch is prefixed of the lives of the authors of these extracts. The first nine have been already described by Von Hammer, and five of them are also found among Sir Gore Ouseley's "Notices." For the present object they have been remodelled, and some slight additions made by reference to the original authorities, or supplied from other sources, chiefly from the Suhufí Ibrahím, as the most modern biography. These memoirs might easily have been extended, but, as an introduction to the texts, it was not thought advisable to enter into that critical examination of the lives and writings of the authors which their celebrity might require, and which might readily have been obtained from their numerous biographers; and this excuse must be offered for restricting them to limits similar to those of the extracts from their Díwáns.

Lastly, some apology may be necessary for so long a preface to so trifling a compilation, and the Bulbul may be thought to have said too much about his favourite rose; but the nightingale has not only to sing the praises of the garden, but to deprecate the anger of the gardener, who may be inclined to think with the poet, that "gathering roses is little less than shedding blood."

Randall's Park, *June* 1850.

I. HAKÍM SENÁÏ.

عطّار روي بود و سنائي دو چشم او

Jeláluddín Rúmí.

Hakím Senáï of Ghaznah was at first the court poet of the princes of that district, and employed his talents chiefly in reciting the glories of Sultan Ibrahím in his holy wars against the infidels of India. Subsequently he renounced the panegyric for the mystic and moral style, in which he obtained a celebrity not even surpassed by that of his successor, the Maulawi Jeláluddín himself, who acknowledged him to be his superior.

The occasion of his conversion is thus related by his biographers. One day, having entered a tavern, he overheard a fanatic, named Lái Khúr, (the Dreg-drinker), call for a cup of wine to drink to the blindness of Senáï. Being asked why he should wish misfortune to so talented and wise a man, Lái Khúr replied, "The wretch is already blind enough, in not seeing that he was created for better purposes than to sing the praises of kings and princes." From this time Senáï renounced the world and worldly objects, and devoted the rest of his life to asceticism and religious occupations.

Senáï's great work, the Hadícah, or Garden, was written after his return from the pilgrimage, and was dedicated to Sultan Behrámsháh. He wrote also five other Mesnawis, mostly in the same metre; they were called Siyar ul Ûbbád, Taríc ul Tahkík, Kár Námah, Îshc Námah, and Âcl Námah.

The exact period of Senáï's birth, and the year of his death, are variously stated by different authors. The Suhufi Ibrahím, after copying the conflicting evidence of all the biographies, places his birth in the reign of Masûd ben Mahmúd, and his death in that of Behrámsháh. His spiritual teacher was Shaikh Abu Yúsuf Hamadáni, and he was the contemporary of Hasan Ghaznawi, Ôsmán Mukhtári, Súzani, and some of the most celebrated of the earlier poets.

II. KHÁJAH HASAN DEHLEWI.

حسن گلي ز گلستان سعدي آورده است
که اهل معنيء گلچين از آن گلستانند

HASAN of Dehli, to be distinguished from his namesake of Ghaznah, who had been Senáï's contemporary, was a disciple of Shaikh Nizámuddín Auliya, his introduction to whom is thus related. Hasan, who was a baker, was sitting one day in the bazar of Dehli, when Emír Khusru, the greatest poet of his time in that city, passed by in company with the Shaikh, and being struck with Hasan's graceful appearance and handsome face, asked him how he sold his bread. Hasan replied, "I fill one of the scales with bread, and bid the purchaser pile gold up in the other, until the balance is equal." "And how," said Khusru, "if those who offer to buy, have no money?" "Then," answered he, "they place a few prayers there instead." The Emír was much struck with this answer, and called the Shaikh's attention to it, who immediately received the young Derwish as his disciple, and admitted him into his convent. Hasan and Khusru lived on terms of the greatest intimacy and friendship, and on Hasan's death, which took place in 738 (A.D. 1649) twenty years after that of his brother poet, he was buried by his side, in the cemetery of Dehli, not far, also, from the tomb of his spiritual guide, Nizámuddín Auliya. By others, however, he is said to have been buried at Daulatábád in the Dekkan. Hasan Dehlewi's father was called Âlá-uddín Sinjari; his own surname was Najmuddín, and, from the greatness of his genius, he has been styled the Sâdi of India. His poetry amounts to nearly ten thousand couplets, and he was also the author of some prose works, one of which, the Faráïd ul Fawáïd, was arranged by him as a tribute of affection to his preceptor, and recorded the Shaikh's pious sayings and maxims. The composition of a Mesnawi is attributed to him by Taki Káshi, though its title is not recorded by that biographer. In his poetry Hasan imitated his friend and countryman, and early patron, Emír Khusru.

III. KEMÁL KHOJENDI.

کمال ازکعبه رفتي بر در يار
هزاران آفرين مردانه رفتي

Epitaph on his tomb.

KEMÁLUDDÍN MASÛD, called Kemál Khojendi, was born at Khojend of an illustrious family. He was an accomplished Súfí, and a pious and holy man. After visiting the sacred shrines, on his return from Meshhed, he settled at Tabríz, the healthfulness and agreeable situation of which induced him to choose that place as his residence. The province of Azarbaiján being, shortly afterwards, invaded by Tocatmish Khán, and Tabríz taken, Kemál was torn from his home, and carried to Serai, a city of the Capchác territory. Even here, in exile, the poet enjoyed admiration and respect for his learning and sanctity. After a lengthened stay at Serai, he was permitted to return to his favourite city of Tabríz, where he passed the remainder of his days in the enjoyment of honour and prosperity, under the patronage of Sultan Husain, the son of Owais Jelair. Among his royal patrons in Tabríz was Prince Míránsháh, Timur's son, who is related to have been so charmed with the poet's conversation, and his walk through his beautiful garden, as to have presented him with a thousand pieces of gold as the price of the fruit he had eaten.

Háfiz of Shíráz, his contemporary, entertained the highest regard for Kemál, and great admiration for his verses; and their sentiments of mutual friendship and esteem were expressed in a poetical correspondence, which lasted as long as the two poets lived.

Notwithstanding the munificent offers of his patrons and admirers, Kemál's life was passed in such self-imposed poverty, that, at his death, the only objects found in his cell were the mat on which he used to sleep, and a stone which had supported his head as a pillow. The year of his death has been stated by some authors as 792, by others 803 H.

IV. SELMÁN SÁVAJI.

همچون انار سمنان و شعر سلمان درهیچ جا نیست

[Saying of Álá-uddaulah Semnáni]

Jemáluddín Muhammed Selmán was born at Sávah, near Cum, and from thence, after acquiring many accomplishments of science and learning, visited Bághdád, where he had the good fortune to recommend himself to the notice of the Emír Shaikh Hasan Núyan and of his princess, Dilshád Khátún, who received him under their protection and bestowed on him their whole patronage, and even confided to him the education of their son, the celebrated Owais, with whom, as well as with his other royal patron and the accomplished princess, Selmán lived on terms of the most agreeable intimacy and literary friendship. The favours bestowed on him were munificent, and on one occasion the poet received, as the reward of some verses he had composed in imitation of a favourite Casídah of Zahír Fáryábi, two villages in the district of Rai.

Selmán passed forty years in the enjoyment of the patronage and friendship of the Jelair princes, until, after the death of Owais, he retired from court, afflicted by age and failing sight, and ended his days in the residence which had already been allotted to him by his patron.

As a proof of the excellence of Selmán's poetry, it is related that some of his verses have been inserted by mistake in the Díwán of Háfiz, and been received by many excellent critics as the composition of the same author. He wrote also two Mesnawis; one called Khúrshíd u Jemshíd, and the other, Firác Námah.

There is a great difference of opinion respecting the exact time at which Selmán died, as with that of some other poets. Most authorities are in favour of the year 769 (A.D. 1366) as the date of his death, but Taki Káshi fixes it as 799, which agrees better with the particulars of his life.

V. KÁTIBI.

همچو عطّار از گلستان نشاپورم ولي
خار گلزار نشاپورم من و عطّار گل

Casídah, Gul.

SHEMSUDDÍN MUHAMMED KÁTIBI was born at Nishápúr in Khorasan, or, according to some writers, at Turshíz. He was at first under the patronage of Sultan Baisancur, but, being disappointed at his court, left it for that of Emír Shaikh Ibrahím, the ruler of Shírwán. He subsequently travelled in various parts of Persia, and visiting the provinces of Dár ul Marz and Tabaristán, died of the plague at Asterábád in the year 831 H., and was buried outside that city.

Shemsuddín, when young, studied penmanship under the celebrated calligraph, Sími, and adopted the Takhallus, or poetic name of Kátibi, in allusion to his own excellence as a scribe. Later in life, on leaving the court of the Shírwán prince, he became a disciple of Khájah Zía-uddín Turkeh at Isfahán, as his spiritual teacher, previously to his ascetic retirement in Asterábád.

Kátibi's two most celebrated compositions are the so-named Nergis and Gul Casídahs, each poem rhyming in every distich with the word 'Narcissus' or 'Gul' respectively. The former was composed for Sultan Baisancur, his earliest patron; and the latter for Ibrahím Shírwánsháh, for which the poet received a present of ten thousand pieces of silver.

Besides his lyric and elegiac pieces, he was the author of a Khamsah, or Pentas, in imitation of Nizámi's five Mesnawis, and, among other compositions, he wrote a poem of great difficulty and complicated structure, called Majmâ ul Bahrain—Junction of the Two Seas (or metres), which served as a model for the Sihrĭ Halál of the poet Ahli. His own imitations of various authors were admirably executed, especially those in the style of Kemál Ismâil, and he excelled also in satire, in which his genius and wit were inexhaustible.

VI. CÁSIM UL ANWÁR.

قاسم سخن کوتاه کن بر خیز و عزم راه کن
شکر بر طوطین افگن مردار پیش کرگسان

Mûínuddín Âli, called Cásim, or Cásim ul Anwár, "Dispenser of Light," as illuminator of the Sufis, of which sect he was an illustrious disciple, was born at Tabríz in Azarbaiján, of a noble family of the Sayyids of that province. From his earliest years he shewed the greatest attachment to Sufyism and a religious life, and, when still a young man, received the Khircah, or Derwish garment, from his preceptor, Shaikh Sadruddín of Ardebíl.

Cásim's time was spent chiefly at Nishápúr in Khorásán, from which he afterwards removed to Herát, the capital, during the reign of Shahrukh, son of Timur. Here the Sayyid obtained such fame from his sanctity and learning, that the inhabitants of the province flocked in crowds to hear his discourses, and became his converts. This ascendancy over the minds of the people was represented to Shahrukh in an unfavourable light, and he was induced to order Cásim's immediate departure from his capital. Cásim, presuming on the sanctity of his character, hesitated at first to obey, till, softened by a visit from Baisancur Mírza, Shahrukh's son, he yielded to the mild persuasion and ingenious arguments of the young prince, the submission he had refused to the imperious mandate of sovereignty. He repaired to Samarcand, but, after a short residence in that city, returned to Herát, at the invitation of the same monarch who had commanded his absence. When advanced in years, the poet retired to Kharjard, a village near Jám, and ended his life in a garden purchased for him by his disciples, and there also he was buried, and a tomb erected by his friends and pupils, which was afterwards renovated and embellished by Mír Âli Shír.

Cásim's death was in the year 835 (A.D. 1431) according to Daulatsháh, but in 837 according to Khóndemír's History and Taki Káshi's Tazkirah, followed by the authors of the Heft Iclím and the Suhuf.

VII. AHLI SHÍRÁZI.

بادشاه شعرا بود اهلي

" AHLI WAS PRINCE OF POETS."

[Chronogram on his death, viz. A.H. 942.]

AHLI of Shíráz, " the pearl-fisher of the sea of poësy," lived a few years later than his namesake of Khorásán, and flourished chiefly in the reign of Shah Ismâil Safawi, to whom he dedicated most of his poetry; and he was also much patronized by the Emír Âli Shír.

Like many of his brother poets, Ahli passed great part of his life in travel, visiting nearly all the provinces of Persia, and performing the duties of the pilgrimage to Mecca, where he remained some time. After receiving honour and respect from all the poets and learned men who inhabited the various places he visited, he finally " drew his foot within the skirt of retirement," and passed the remainder of his life in seclusion, his death taking place in the earlier part of the reign of Shah Tahmásp, in the year 942, and at an advanced year of the poet's age.

According to his dying request, he was interred in the Musalla at Shírâz, in the burial-place of the poet Háfiz, whose Díwán was consulted for a Fâl, or omen, on the occasion, and the result being favourable, the remains of Ahli were laid near those of his great predecessor.

Ahli was deeply skilled in prosody and the whole art of poetry. Besides a Díwán of Casídahs, Ghazals, Enigmas, and other ingenious specimens of versification, he was the author of two Mesnawis, Sham' u Perwánah, or the Taper and Moth, and Sihri Halál, or Lawful Magic. The latter, composed in imitation of the Majmâ ul Bahrain of Kátibi, obtained great celebrity. A Casídah of his, also, in answer to one of Selmán's, and dedicated to Âli Shír, was much admired, and obtained the honour of a commentary by Mulla Jámi, who even gave Ahli's composition the preference over the original by Selmán.

VIII. AHLI KHOŔAŚANI.

Ahli's Verse sind der Abglanz
Von den Rosen schöner Wangen,
Und sie gehen einst, wie Rosen,
Noch im Kreis von Hand zu Hand.

Von Hammer, Redekünste Persiens.

Ahli Khorasáni was so called from being a native of Herát, or of Turshíz, in the province of Khorásán. He enjoyed the protection of Sultan Husain Mírza Baicara, at whose court he was in high honour and repute, and lived on terms of the closest friendship and intimacy with the Sultan's son, Ferídún Mírza.

One day the prince, walking in his favourite garden, had given strict orders to a black slave named Bakht, who had the charge of the gate, not to allow any person to enter. Ahli, being refused admission, wrote a few verses on a board, and launching it on a stream which flowed through the garden, took this mode of conveying his regret to the prince, and his request to be allowed to visit him.

The verses also contained an ingenious allusion to the name of Bakht (Fortune), to whose sinister influence he attributed his exclusion from the presence of his adored patron.

The ingenious device succeeded: the board, floating along the rivulet, attracted the attention of the prince as he was wandering along his rose-walk, and induced him to examine its inscription; and, charmed with the eloquence of the impromptu, he ordered the suppliant poet to be admitted. The same incident is related by some authors as having occurred to Ahli of Shíráz; and, in general, there is much confusion to be found in the two biographies, neither of which, notwithstanding the celebrity of the poets, presents any particulars of interest, or even the usual historical data of a memoir. The year in which Ahli of Khorásán died is not stated in all the Tazkirahs, but according to one of his biographers that event took place in 901 H. (A.D. 1495.)

IX. BÁBÁ FIGHÁNI.

چون فغاني چند حرفي درد دل خواهم نوشت
گرچه کس پروا نخواهد کرد مکتوب مرا

FIGHÁNI of Shíráz commenced early a course of travel, and went to Tabríz, during the reign of Sultan Husain Mírza, but meeting with little encouragement from the poets of that city, who ridiculed his style and refused to acknowledge his merits, he left it in disgust, and established his residence at Herât. Here he recommended himself to Sultan Yâcúb Turkmán, and became a great favourite of that prince, who made him his principal court poet, and gave him the name of Bábá, or Father. Bábá Fighâni was much attached to pleasure, and so addicted to wine, that he is said rarely to have left the tavern till the cask was empty. Later in life he attached himself to the service of Shah Ismâîl, and was for some time a resident of Abiwerd, in Khorásán, a dependant on the bounty of the Governor of that place. Finally he retired to Meshhed, and renounced forbidden pleasures and the praise of kings for holy retirement and sacred song. In the latter style one of his most celebrated compositions was a poem in praise of the eighth Imam, Âli ben Músa.

Though Fighâni's poetry was not very popular, during his lifetime, among the inhabitants of Khorásán, his Díwán met with many admirers and imitators after his death; amongst these were Muhteshim of Káshán, Nazíri of Nishápúr, Zamíri of Isfahán, and Ûrfi of Shíráz, who, though all of them poets of originality of taste and genius, did not hesitate to adopt Fighâni's verses as a model for their own compositions. His great merit was in the Ghazal, but his Casídahs were also much praised. The whole of his Díwán amounted to nearly nine thousand couplets.

Bábá Fighâni died at Meshhed in the year 915 (A.D. 1509) according to Abu Tálib's Tazkirah, but according to the Heft Iclím and others, in 925.

X. HÁTIF.

حضرت هاتف آنکه خاك درش   ميدهد رشك مشك تاتاري
سرّ غيب است بر دلش ظاهر   راز وحي است برلبش جاري

Sabáhi.

Hátif is a poet of so modern a date, that the particulars of his life are only to be sought from authors whose Tazkirahs embrace the literature of a very recent period, and from these even, but a slight sketch of his history can be obtained. In Lutf Âli Beg's account of his contemporaries, in the Atesh Kedah, little more than a few lines are given on Hátif's biography, although the intimacy which subsisted between them, would have led to the hope that a memoir written by a brother poet would be more than usually accurate and detailed. The notice of him in that work is devoted chiefly to the praise of Hátif's private and social virtues, and of his talent for composition, in which he is said to have excelled equally in prose and verse, both Arabic and Persian, and to have rivalled, in the former language, Âsha and Jarír, and, among the poets of his own country, Anweri and Zahír.

Three other Tazkirahs, nearly contemporaneous with the Atesh Kedah, name a poet Hátif of Isfahán, who left his country, in childhood, with his father, and went to India, where he became a pupil of Shemsuddín Fakír of Dehli, and afterwards entered the service of the Wazír Asafuddaulah, at Lakhnau. According to the Khulásat ul Afkár, he was still living in the year 1202 (A. D. 1788), at which period its author, Mírza Abu Tálib, met him in India, and although he was then past seventy years of age, he continued to enjoy the same brilliancy of talent and charms of conversation, for which he had been distinguished in his earlier days.

The authors of these Tazkirahs call him Mírza Abu Âli, while the Atesh Kedah gives his name as Ahmed. Other circumstances shew that the two poets could not be identical, though there may be some points of coincidence. The specimens of Hátif's poetry, quoted in the Atesh Kedah, being all found in the Díwán from which also have been extracted the Ghazals in this selection, establish their author as the poet Sayyid Ahmed Hátif, the friend of Lutf Âli, and the subject of his memoir.

قاصد بخاك بر سر كويش فتاده كيست بر خاك آستانهٔ او سر نهاده كيست
چون بر سمند آيد و خلقيش در ركاب همراه او سوارة كدام و پيادة كيست
دركوي او عزيز كدام است وكيست خوار در بزم او نشسته كه و ايستاده كيست
عزّت ز محرمان بر او پيشتر گر است دارد كسي كه حرمت از ايشان زيادة كيست
آن كس كه ساغر ميء نابش دهد كدام وآن كس كه ميستاند ازو جام بادة كيست
رندي كه باز بسته درِ عيش بر جهان تنها بروي او درِ عشرت كشادة كيست

اغيار سر نهادة فراغت بپاي باز
محروم‌تر ز هاتف از پا فتادة كيست

چو ني نالدم استخوان از جدائي فغان از جدائي فغان از جدائي
قفس بِه بود بلبلي‌را كه نالد شب و روز در آشيان از جدائي
دهد ياد اگر نيك بيني بگلشن بهار از وصال و خزان از جدائي
بهر شاخ اين باغ مرغي سرايد به لحن دگر داستان از جدائي
چسان من ننالم ز هجران كه نالد زمين از فراق آسمان از جدائي
چو شمعم بجان آتش افتد ببزمي كه آيد سخن در ميان از جدائي

كشد آنچه خاشاك از برق سوزان
كشيدست هاتف همان از جدائي

تم

تم تم

تم تم تم

تم تم

تم

نه نشینی چرا دمی با من   گر نه با غیر همنشین شدهٔ
دل ز رشکم طپد چو بسمل باز   بهر صیدی که در کمین شدهٔ
غزلی گفتهٔ دگر هاتف
که سزاوار آفرین شدهٔ

با من ارهم آشیان میداشت مارا درقفس   کی شکایت داشتم از تنگیء جا در قفس
عندلیبیم آخر ای صیّاد خود گو کی رواست   زاغ در باغ و زغن در گلشن و ما درقفس
قسمت ما نیست سیر گلشن و پرواز باغ   بال ما در دام خواهد ریختن یا در قفس
برمن ای صیّاد اگر امروز چون دی بگذری   جز پری از من نخواهی دید فردا در قفس
هاتف ازمن نغمهٔ دلکش سرود خوش مجوی
کز تو دور افتاده ام تا در قفس

جان بجانان کی رسد جانان کجا و جان کجا   ذرّه است این آفتاب آن این کجا و آن کجا
دست تا گیرد مگر در راه عشقت جذبهٔ   ور نه پای ما کجا وین راه بی پایان کجا
ترك جان گفتم نهادم پا بصحرای طلب   تا درین وادی مرا از تن بر آید جان کجا
جسم غم فرسود من چون آورد تاب فراق   این تن لاغر کجا بار غم هجران کجا
در لب یارست آب زندگی در حیرتم   خضر می رفت از پیء سرچشمهٔ حیوان کجا
چون جرس با ناله عمری شد که ره طی میکند
تا رسد هاتف بگرد محمل جانان کجا

گفتم که چارهٔ غم هجران شود نشد   در وصل یار مشکلم آسان شود نشد
یا آن صنم مراد دل من دهد نداد   یا این صنم پرست مسلمان شود نشد
یا دل بکوی صبر و سکون پی برد نبرد   یا لحظهٔ خموش ز افغان شود نشد
یا از وفا نگاه بهاتف کند نکرد
یا سوی من ز مهر خرامان شود نشد

ماه فلکش ز چشم افتاد دید آنکه چو مه بطرف بامت
نالم که برد بر تو نامم آن کس که ز من شنیده نامت
هر کس بغلامیء تو نازد
هاتف بغلامیء غلامت

کوي جانان از رقيبان پاك بودي كاشكي این گلستان بي خس و خاشاك بودي كاشكي
یار من پاك و برویش غیر چون دارد نظر دیدهٔ او چون دل من پاك بودي كاشكي
قصد قتلم دارد و اندیشهٔ مظلومیم یار در عاشق کشي بي باك بودي كاشكي
تا بدامانش رسد دستم بامداد نسیم جسم من در رهگذارش خاك بودي كاشكي
غنچه‌سان هاتف دلم از عشق چون صد پاره است
سینه هم زین غم چو گل صد چاك بودي كاشكي

گفتم نگرم روي تو گفتا بقیامت گفتم روم از کوي تو گفتا بسلامت
گفتم چه خوش از کار جهان گفت غم عشق گفتم چه بود حاصل آن گفت ندامت
هر جا که یکي قامت موزون نگرد دل چون سایه بپایش فکند رحل اقامت
در خلد اگر پهلوي طوبیم نشاند دل میکشدم باز بآن جلوهٔ قامت
عمرم همه در هجر تو بگذشت که روزي در بر کنم از وصل تو تشریف کرامت
دامن ز کفم میکشي و میروي امروز دست من و دامان تو فرداي قیامت
ناصح که رخش دیده کف خویش بریدست
هاتف بچه روي کندم باز ملامت

مهر رخسار و مه جبین شدهٔ آفت دل بلاي دین شدهٔ
مهر و مه‌را شکستهٔ رونق غیرت آن و رشك این شدهٔ
پیش ازین دوست بودیم از مهر دشمن اکنون بمن ز کین شدهٔ
من چنانم که پیش ازین بودم تو ندانم چرا چنین شدهٔ

هاتف فرماید

بیمهری اگرچه بی وفا هم   جور از تو نکو بود جفا هم
بیگانه و آشنا نرانی   بیگانه کشی و آشنا هم
پیش که برم شکایت از تو   کز خلق نترسی از خدا هم
بس تجربه کرده ام ندارد   آه سحری اثر دعا هم
از وصل چو هجر سوزدم جان   از درد بجانم از دوا هم
از گل که ز هر گلی فزون است   در حسن رخ تو در صفا هم
شد فصل بهار و بلبل و گل   در باغ بعشرتند با هم
ما هم ستم است اگر نباشیم   چون بلبل و گل بباغ با هم
جز هاتف بی نوا در آن کوی
شاه آمد و شد کند گدا هم

ای باده ز خون من بجامت   این می بقدح بود مدامت
خونم چو می ار کشی حلالت   می بی من اگر خوری حرامت
مرغان حرم در آشیانها   در آرزوی شکنج دامت
بالای بلند خوش خرامان   افتادهٔ شیوهٔ خرامت

نشان لالهٔ این باغ از که می پرسی برو کز آنچه تو دیدی بجز خیال نماند
بشکل و رنگ درخت از خزان کمالی یافت ولی چه سود که آخر بدآن کمال نماند
کجاست کشتیٔ می تا بر آورم طوفان که در مزاج زمان هیچ اعتدال نماند
چگونه از صدف تشنه دُر برون آید چو در سحاب کرم قطرهٔ زلال نماند
بیآ که برد فغانی غبار غیر از دل
کدورتی که بود موجب ملال نماند

درکنج محنت این دل دیوانه خوشتراست دیوانه‌را مقام بویرانه خوشتر است
ای پند گو خموش که در گوش جان من یك نالهٔ حزین ز صد افسانه خوشتراست
ساقی من اختیار ندارم به بیخودی در دست اختیار تو پیمانه خوشتر است
شرم و ادب نه شیوهٔ شوخی و دلبریست در نرگس تو شیوهٔ مستانه خوشتر است
سوزیست گرم شام و سحر شمع‌را ولی این سوختن ز جانب پروانه خوشتراست
تا کی درون پردهٔ کشیدن شراب عشق این گیر و دار بر در میخانه خوشتر است
دیوانه شد فغانی و رست از کمند عقل
آزادگی بمردم دیوانه خوشتر است

شکسته شد دل و شادست جان خستهٔ ما که یار نیست جدا از دل شکستهٔ ما
چو روز حشر بر آریم سر ز خواب اجل بروی دوست شود باز چشم بستهٔ ما
گذشت کوکبهٔ صبح وصل و منتظریم که باز جلوه کند طالع خجستهٔ ما
نشست آتش دل مهرهٔ بر فروز ای شمع بود که شعله کشد آتش نشستهٔ ما
رمید خواب خوش از چشم ما کجاست خیال که آرمیده شود چشم خواب خستهٔ ما
هزار دستهٔ گل بسته شد بخون جگر نظر نکرد بگلهای دسته دستهٔ ما
ز خاك و خون فغانی هزار لاله دمید
همین بود ز رخت باغ تازه رستهٔ ما

صباح رحلتم زآن مرغ اقبال رقیب افتاد　　که در شام اجل تیر دعائي در کمانم بود
فغاني میشدم بي‌طاقت از نظّارهٔ رویش
و لیکن غیرت او مانع آه و فغانم بود

آتشکده دلي که درو منزل تو نیست　　بتخانه کعبهٔ که درو محمل تو نیست
مردن در آرزوي تو خوشتر ز عمر خضر　　خود زنده نیست آنکه دلش مایل تو نیست
چون در میان گرم روان سر در آورد　　پروانهٔ که سوختهٔ محفل تو نیست
ایزد ترا بخوبترین صورتي نگاشت　　اي گل چه نازکي که در آب و گِل تو نیست
خواهي بمهر باش بما خواه کینه ورز　　خود داني و خداي کسي در دل تو نیست
معشوقه‌را چه باك بود عاشقي بلاست　　باري غبار کس بدل عاقل تو نیست
بر دوش گلرخانست فغاني جنازه‌ات
این تربیت سزاي تن بسمل تو نیست

کنون که باد خزان فرش لعل فام کشید　　خوش آنکه درصف مستان نشسته جام کشید
دلم که جام نگون داشت سالها چو حباب　　ببین که موج شرابش چسان بدام کشید
خزان ز آمدن آن سوار حاضر بود　　که در رهش ورق زر باحترام کشید
فلك بداد مرادم چنانکه دل میخواست　　ولي ز هر سر مویم صد انتقام کشید
شدم اسیر شکار افکني که صد باره　　سنان ز دیدهٔ شیران تیز گام کشید
هزار جرعهٔ عیش است در قرابهٔ عشق　　خوش آن حریف که این باده‌را تمام کشید
چگونه لذّت ذوق وصال در یابد　　ز یار هر که نه بعد از فراق کام کشید
خوش آن فتاد که هرچند یار سرکش بود　　بگیسويِ نفسش بر کنار بام کشید
بسیل داد فغاني سر سفینهٔ عشق
نه نام ننگ شنید و نه ننگ نام کشید

خزان رسید و گلستان بآن جمال نماند　　سماع بلبل شوریده رفت و حال نماند

بر سرّ هر اشارهٔ که شرح و بیان نداشت تا دیده‌را بهم زده بودم رسیده بود
آن لالهٔ که چید فغاني ز باغ دل
تاثیر آتش جگر و آب دیده بود

باز با مرغ سحر خوان غنچه عقد تازه بست دفتر دلرا بعنوان وفا شیرازه بست
جذب اب و سبزه بیرون برد گلرویان شهر محتسب هر چند از غیرت در و دروازه بست
جوش مشتاق و خروش رود و گلبانگ هزار زین نواها در هوا از شش جهت آوازه بست
اشتیاق باده چندان شد که هنگام صبوح غنچهٔ سیراب نتواند دم از خمیازه بست
طبع موزون فغاني بین که در گلزار عشق
هر بهار از معنئ رنگین چه محل تازه بست

ساقیا بیدار گردان چشم خواب آلوده‌را باده نوش و نقل کن دلهاي خون آلوده‌را
لاله از حد مي برد مستي و گل تر دامني خیز و در جام شراب انداز مشك سوده‌را
گر گناهي نیست درمستي ثوابي نیز نیست اجر چنداني نباشد کار نا فرموده‌را
کشتئ مي میبرد از ورطهٔ خویشم برون ورنه آسان چون روم این راه نا پیموده‌را
آنچه درگنج دو عالم نیست درمیخانه هست تا بخواري بنگري باز این گل فرسوده‌را
اي صبا بگذر بخاك شور بختان فراق اي نمك بر دل میفشان مردم آسوده‌را
نامهٔ درد فغاني لایق تحریر نیست
بهر این بیت العمل ضایع مگردان دوده‌را

خوش آن شبها که سر بر آستان دلستانم بود ز خاك پاي او مهر خموشي بر دهانم بود
بهر صورت که میرفتم بکویش آشنا بودم نه غوغاي سگان نه بیم سنگ پاسبانم بود
بخواب بیخودي شبها بکنجي میشدم ساکن ز سوي پاسبانش گوشهٔ چشم نهانم بود
چو بلبل نیمشب گرخواب مستي میشدم بیدار زبان چون میکشودم نام آن گل بر زبانم بود
چو از نظّارهٔ خورشید رویش میشدم بیخود ز کویش ذرّهٔ کآن بر هوا میرفت جانم بود

مولانا فغانی

زبان بوصف جمال تو بر نمي آيد — كه خوبيء تو بتقرير در نمي آيد
هزار صورت اگر ميكشد مصوّر صنع — يكي ز شكل تو مطبوع بر نمي آيد
چو وصف جلوهٔ گلهاي نا شگفته كنم — چو غير حسن توام در نظر نمي آيد
بر آن سرم كه بسر وقت كشتنم آهي — دريغ و درد كه عمرم بسر نمي آيد
كه ميرود بتماشاي آن خجسته خصال — كه از نظارهٔ او بي خبر نمي آيد
ز آب ديدهٔ حيران خويش در عجبم — كه بي نشانهٔ خون جگر نمي آيد

نشان او ز كه پرسد فغانيء حيران
كه هر كه رفت بكويش دگر نمي آيد

دوش آن پري ز قيد رقيبان رميده بود — صيد كمند ما شده آيا چه ديده بود
در جويبار ديدهٔ عشّاق جلوه داشت — سروي كه سر ز چشمهٔ حيوان كشيده بود
بر برگ گل دميده فسون سبزهٔ خطش — خوش سبزهٔ كز آب لطافت دميده بود
رندانه با گداي خود آن پادشاه حسن — بزم وصال بر در ميخانه چيده بود
مي گفت هر سخن كه گره بود در دلم — گويا كه از زبان من آنها شنيده بود
آشوب ديده و دل و آسيب عقل و دين — آن قامت كشيده و زلف خميده بود

تا نیفتد برخت چشم بد غیر ترا چون پري از نظر خلق نهان ساخته اند
طاق ابروي تو محراب دل پاکانست قدسیان سجده‌گه خویش ازآن ساخته اند
حال دل با تو چه گویم که دو چشم پرخون پاره پاره غم او با تو عیان ساخته اند
ازکه نالم من مسکین که دل و دیده مرا درغم عشق تو رسواي جهان ساخته اند
چه نشان میطلبي از من بیدل که مرا پیش تیر ستم عشق نشان ساخته اند
اهلي از خاك تو جز مهرگیا بر ندمد
بس که آمیخته با مهر بتان ساخته اند

این حسن چه حسنست نه حدّ بشرست این از جنس بشر نیست بلاي دگرست این
با آن رخ و زلف و خط و خال و قد رعنا سر تا بقدم آفت اهل نظرست این
نسبت نتوان کرد بگل دامن پاکت کز هرچه کنم وصف از آن پاکترست این
از خاك سرکوي خودم دور میفکن انگارکه خار و خس آن رهگذرست این
هر قطرهٔ اشکم شرري شعله فروز است زآن روي که خوناب کباب جگرست این
اي پیر مکن عیب من از عشق جوانان کین عیب نماید ز تو از من هنرست این
در بادیهٔ عشق مرو بیخبر اهلي
غافل مشو از خود سفر پرخطرست این

بشب مهي و بروز آفتاب عالم سوز بداغ عشق تو سوزند عالمي شب و روز
من و تو در همه آفاق داستان شده ایم زعشق خانه برانداز و حسن عالم سوز
اگر بدست اشارت کني بجانب من پرد بسوي تو روحم چو مرغ دست آموز
سپاه درد و غم از هر طرف کشاده کمین که همچو برق زند شعله آه شعله فروز
نهفته سوز دلم شام هجر چون ماند کجاست دولت مسعود و طالع فیروز
گرت هواست که ازعشق آگهي باشي
ز شعر دلکش اهلي رموز عشق آموز

جان می بستان که آسانست مردن پیش تو	زندگاني با غم هجر تو جانا مشکلست
نیست عاشق‌را وطن جز بر سر کوي بلا	حال آن مسکین که شد در عشق رسوا مشکلست
نیست غم گر بر دلم صد کوه غم باشد ازو	آنکه اورا ذرّهٔ نبود غم ما مشکل است

با غم دل اهلي از کویش چسان بیرون روم
تا نمي آید برون این خارم از پا مشکل است

دوش افغان من از چشم ملایك خواب برد	خرمن مهرا ز طوفان سرشکم آب برد
کشتيء عمرم که در گرداب غم افتاده است	هم مگر سیل فنا خواهد ازین گرداب برد
دوش گفتم سر گذشت هجر گویم پیش او	یك سخن نا گفته آن نا مهربان‌را خواب برد
وه چه رویست آن کزو هر لحظه سوزد عالمي	گرميء او رونق خورشید عالمتاب برد
رخنه در دین کرد چشم مست کافر کیش او	زاهد صد ساله‌را از گوشهٔ محراب برد

خاك کویش‌را ز چشمم برد اهلي سیل اشك
وه که عمري هرچه حاصل کرده بودم آب برد

گرچه میسوخت ز خوبان دل پرورد مرا	گرميء عشق تو کرد از همه دل سرد مرا
دارم از عشق تو دردي که اگر جان برود	هرگز از جان نرود لذّت آن درد مرا
خاك پایت شدم از من میفشان دامن وصل	ورنه بر باد دهد هجر تو چون گرد مرا
منم آن لالهٔ دلسوخته در گلشن دهر	که بخوناب جگر عشق تو پرورد مرا
ذرّهٔ مهر تو جا کرد درون دل من	ساخت سرگشته چو خورشید جهان گرد مرا
شوق دیدار تو و جاذبهٔ عشق تو بود	که باقلیم وجود از عدم آورد مرا

اهلي اندیشهٔ امروز و غم فردا چند
یار گو تا کند از هر دو جهان فرد مرا

حلقهٔ زلف تو ار رشتهٔ جان ساخته اند	بیدلان‌را همه دیوانهٔ آن ساخته اند
چشم بر راه تو خوبان همه از غایت شوق	قاصد از اشك بهر گوشه روان ساخته اند

مگو که درپيء آن شهسوار چند روي   مگر عنان دل من باختيار منست

ز رشحهٔ قلمم سوخت عالمي اهلي
چه آتش است که در نظم آبدار منست

چه بد کردم نميدانم که با من دل دگر کردي   ز حالم چشم پوشيدي ز من قطع نظر کردي
چو شمع افروختي رخسار و در جانم زدي آتش   گذشتي همچو باد و آتشمرا تيزتر کردي
نگفتي يك سخن زآن لعل ميگون با من بيدل   مرا زآن غنچهٔ نشگفته خونها در جگر کردي
کشيدي از دلم تيري که انگندي زکين بر من   بحمد الله که کين خويشرا از دل بدر کردي
نديدي از سر مهر و وفا چين بر جبين من   مرا چندان که پيش زخم پيکانت بسر کردي
ز بد مهري نيفگندي گذر بر خاکسار خود   براه انتظارش گرچه خاك رهگذر کردي

ترا چندانکه آن مه ساخت پامال جفا اهلي
تو بازاز شوق او چون سبزه سر از خاك بر کردي

خورشيد جهان افروز يا ماه تمامست اين   زين هر دو نميدانم يا ربّ کدامست اين
پا بر سر کوي او ننهاده ز خود رفتم   آگاه نيم از خود يا رب چه مقامست اين
عشق من و حسن او آن نيست که کم گردد   حسني بکمالست آن عشقي بد... ست اين
هنگام سخن گفتن زآن لعل مسيحا دم   صد مرده کند زنده يا رب چه کلامست اين
از خون جگر مستم وز بوي کباب دل   خلقي بگمان هر سو کز عيش مدامست اين
عيشم همه خون خوردن کام از غم دل مردن   بر ياد تو عيش است آن در عشق تو کامست اين

در محفل اهل دل کم گوي سخن اهلي
کين صحبت خاصانست ني مجلس عامست اين

بر سر کوي تو ديگر بودن ما مشکل است   بودن آنجا مشکل و رفتن از آنجا مشکل است
چارهٔ در عشق بتان صبرست گفتي يا سفر   در حق من فکر ديگر کن که اينها مشکلست
حاليا امروز از وصل تو ام آسوده دل   حال من با محنت هجر تو فردا مشکلست

جان من بستان که آسانست مردن پیش تو　　زندگاني با غم هجر تو جانا مشکلست
نیست عاشق‌را وطن جز بر سر کوي بلا　　حال آن مسکین که شد در عشق رسوا مشکلست
نیست غم گر بر دلم صد کوه غم باشد ازو　　آنکه اورا ذرّهٔ نبود غم ما مشکل است

با غم دل اهلي از کویش چسان بیرون روم
تا نمي آید برون این خارم از پا مشکل است

دوش افغان من از چشم ملایك خواب برد　　خرمن مرا ز طوفان سرشکم آب برد
کشتيء عمرم که در گرداب غم افتاده است　　هم مگر سیل فنا خواهد ازین گرداب برد
دوش گفتم سر گذشت هجر گویم پیش او　　یك سخن نا گفته آن نا مهربان‌را خواب برد
وه چه رویست آن کزو هر لحظه سوزد عالمي　　گرميء او رونق خورشید عالمتاب برد
رخنه در دین کرد چشم مست کافرکیش او　　زاهد صد ساله‌را از گوشهٔ محراب برد

خاك کویش‌را ز چشمم برد اهلي سیل اشك
وه که عمري هرچه حاصل کرده بودم آب برد

گرچه میسوخت ز خوبان دل پرورد مرا　　گرميء عشق تو کرد از همه دل سرد مرا
دارم از عشق تو دردي که اگر جان برود　　هرگز از جان نرود لذّت آن درد مرا
خاك پایت شدم از من میفشان دامن وصل　　ورنه بر باد دهد هجر تو چون گرد مرا
منم آن لالهٔ دلسوخته در گلشن دهر　　که بخوناب جگر عشق تو پرورد مرا
ذرّهٔ مهر تو جا کرد درون دل من　　ساخت سرگشته چو خورشید جهان گرد مرا
شوق دیدار تو و جاذبهٔ عشق تو بود　　که باقلیم وجود از عدم آورد مرا

اهلي اندیشهٔ امروز و غم فردا چند
یار گو تا کند از هر دو جهان فرد مرا

حلقهٔ زلف تو ار رشتهٔ جان ساخته اند　　بیدلان‌را همه دیوانهٔ آن ساخته اند
چشم بر راه تو خوبان همه از غایت شوق　　قاصد از اشك بهر گوشه روان ساخته اند

مگوکه در پي آن شهسوار چند روي   مگر عنان دل من باختيار منست

ز رشحهٔ قلمم سوخت عالمي اهلي
چه آتش است که در نظم آبدار منست

چه بد کردم نمي‌دانم که با من دل دگر کردي   ز حالم چشم پوشيدي ز من قطع نظر کردي
چو شمع افروختي رخسار و در جانم زدي آتش   گذشتي همچو باد و آتشم‌را تيزتر کردي
نگفتي يك سخن زآن لعل ميگون با من بيدل   مرا زآن غنچهٔ نشگفته خونها در جگر کردي
کشيدي از دلم تيري که افگندي زکين برمن   بحمد الله که کين خويش‌را از دل بدر کردي
نديدي از سر مهر و وفا چين بر جبين من   مرا چندان که پيش زخم پيکانت بسر کردي
ز بد مهري نيفگندي گذر بر خاکسار خود   براه انتظارش گرچه خاك رهگذر کردي

ترا چندانکه آن مه ساخت پامال جفا اهلي
تو باز از شوق او چون سبزه سر از خاك بر کردي

خورشيد جهان افروز يا ماه تمامست اين   زين هر دو نميدانم يا ربّ کدامست اين
پا بر سر کوي او ننهاده ز خود رفتم   آگاه نيم از خود يا رب چه مقامست اين
عشق من و حسن او آن نيست که کم گردد   حسني بکمالست آن عشقي بد[illegible]ت اين
هنگام سخن گفتن زآن لعل مسيحا دم   صد مرده کند زنده يا رب چه کلامست اين
از خون جگر مستم وز بوي کباب دل   خلقي بگمان هرسو کز عيش مدامست اين
عيشم همه خون خوردن کام از غم دل مردن   بر ياد تو عيش است آن در عشق تو کامست اين

در محفل اهل دل کم گوي سخن اهلي
کين صحبت خاصانست ني مجلس جامست اين

بر سر کوي تو ديگر بودن ما مشکل است   بودن آنجا مشکل و رفتن از آنجا مشکل است
چارهٔ در عشق بتان صبرست گفتي يا سفر   در حق من فکر ديگر کن که اينها مشکلست
حاليا امروز از وصل تو ام آسوده دل   حال من با محنت هجر تو فردا مشکلست

مولانا اهلي خراساني

از داغ عاشقي دل ما دردناك به — آن را كه درد عشق نباشد هلاك به
آن را كه خار خار گلي نيست در جگر — چون غنچه ته بته دل او چاك چاك به
هر سر كه خاك راه سهي قامتي نشد — خاكش بفرق باد كه در زير خاك به
نابود و بود من همه شد پاك صرف عشق — از هرچه هست و نيست مرا عشق پاك به
از عشق چون غرض غم و درد ست يار من — سنگين دل و ستمگر و بي ترس و باك به
آب حيات را چه كنم هر دم از خمار — از آب زندگيست مرا آب تاك به

اهلي نيافت بي غم و درد تو لذّتي
پيوسته از غم تو دلش دردناك به

منم كه شيوهٔ عشق بتان شعار منست — مدار كار جهان عشق و عشق كار منست
دمي چو ذرّه بجائي قرار نيست مرا — ز بس كه مهر تو در جان بيقرار منست
ز خاك تربت من خار بر دميد و هنوز — هزار خار غمت در دل فكار منست
مرا ز بهر تو شد روز و روزگار سياه — ولي ترا چه غم از روز و روزگار منست
درين زمانهٔ بد مهرم از كسي چه اميد — چو هست دشمن جان من آنكه يار منست
از آن ز بزم وصالش نميروم بيرون — كه هجر تيغ كشيده در انتظار منست

کس در نیافت مستي و هشیاريء ترا	از چشم فتنه ساز و لب عشوه جوي تو
چون مرغ نیم بسمل از آن میطپم بخاك	کافتد مگر سرم دم آخر بسوي تو
عشقت گسست رشتهٔ جان آنچنان که باز	پیوند زندگي نشود جز بموي تو
اهلي مگر بشربت مرگ از دلت رود
زهري که ریخت هجر بتان در گلوي تو

خوش آنکه همنفس یار خویشتن بودم	رفیق همدم و همراز و همسخن بودم
خوش آنکه جلوه چو میکرد آفتاب رخش	من آفتاب پرستي چو برهمن بودم
خوش آنکه در چمن حسن آن گل از هستي	همي شکفت و منش بلبل چمن بودم
خوش آنکه لعل لبش چون شکر فشان میشد	من از نشاط چو طوطي شکر شکن بودم
خوش آنکه پیش لبش میگریست شیشهٔ مي	که من بخنده چو ساغر از آن دهن بودم
خوش آنکه آن دهنم خاتم سلیمان بود	بزعم خصم من ایمن ز آهرمن بودم
کنون ز نرگس او یك نظر مرا اهلي
امید نیست تو گوئي که آن نه من بودم

آن بزم عیش و ساقي و جام شراب کو	وآن مستيء محبّت و آن اضطراب کو
گیرم که روي گل نگرم از هواي دوست	آن شیوهٔ کرشمه و ناز و عتاب کو
گلشن همان و مرغ همان شاخ گل همان	گلبانگ شوق و مستيء عهد شباب کو
گر مدّعي ز عشق زند لاف همچو من	گنج محبّت و دل و جان خراب کو
خواب از خیال آن مژه در دیده نیستم	در دیدهٔ که خار بود جاي خواب کو
من مست و بیخود از بت و نامم خدا پرست	زین قصّه گر سوال کنندم جواب کو
در آتشم هنوز از آن شب که آن حریف
شد مست ناز و گفت که اهلي کباب کو

اهلي کدورتي که تو داري ز خاميست
عاشق شو و چو شمع بسوز و صفا ببين

هر جا که بنگري رخ او در تجليست — مجنون اگر شوي همه آفاق ليليست
دور از تو ام بصورت و در معنيم قرين — صورت تفاوتي نکند اصل معنيست
مارا که دل بطرفه غزالي گرفته انس — مجنون صفت گريختن از خلق اوليست
گر سرو با تو لاف زد آزاده‌اش مخوان — آزاده نيست هر که گرفتار دعويست
پيش کسي که باده ز دست تو خورده است — زهرست آب خضر گر از دست عيسيست
هست تو گر ز کار جهان فرد شد چه شد — بخت مجردان تو در کار عقبيست
گر پوست برکنند ز صورت پرست هست — اورا چه غم که زنده دل از مغز معنيست

اهلي حريف مغبچه و جام مي کسيست
کورا نه فکر دين و نه پرواي دينيست

همدمان رفتند و من از همرهان وا مانده ام — ميرم از اين غم که بي ياران چرا من زنده ام
تاب وصلم نيست اي مه چون زيم در هجر تو — واي بر مردن چو من ار زندگي وا مانده ام
داغ سوداي غمت ديوانه‌ام کرد اي پري — زان سبب چون شمع که در گريه گه در خنده ام
گرچه آزاد از جهانم همچو سرو اي ابر لطف — رحمتي فرما که از دست تهي شرمنده ام
همت من در نظر نارد جز آن خورشيد رخ — گرچه درويشم نظر جائي بلند افکنده ام
نازنينان گر کشندم سر نمي تابم ز حکم — پادشاهانند ايشان من فقير و بنده ام

زين چمن اهلي مرا ديگر بهيچ اميد نيست
زانکه از شاخ بقا چون غنچه دل برکنده ام

نازکتر از گلست بسي طبع و خوي تو — آواز چون بلند کند کس به کوي تو
ياران حريف جام وصال تو اي گلند — من عندليب مستم و قانع ببوي تو
اي آب خضر ماهي لب تشنهٔ تو ام — در ياب اگر نه ميکشدم آرزوي تو

اهلي از کس مخواه مرهم دل
که بزخم زبان نمي ارزد

مجنون عشق‌را هوس تخت و تاج نیست . اورا که عقل هست بهیچ احتیاج نیست
گیتي نما چه حاجت اگر جم بصیرتي آیینهٔ به از مي و جام زجاج نیست
هر کس که بود از هنر خود رواج یافت کار محبّتست که هیچش رواج نیست
هان اي حکیم زحمت مجنون چه میدهي جلیغ ستارهٔ سوخیتکي‌را علاج نیست

اهلي کنون که صبر و دل و دین بباد رفت
آسوده شو که بر ده ویران خراج نیست

عشق گنجینهٔ اسرار آلهي باشد گر بدین گنج رسي هرچه تو خواهي باشد
نسبت عاشق و معشوق ز یکرنگي خاست کهربا میل کهش از رخ کاهي باشد
هر که از نامهٔ دل حرف غم غیر نبشت تا قیامت خجل از نامه سیاهي باشد
از فلك پایهٔ معراج جمال تو گذشت این کجا مرتبهٔ یوسف چاهي باشد
خون ما کز مژه ریزي اگر انکار کني هر سر موي زباني بگواهي باشد
همه از بحر غمت جان بسلامت بردند کشتيء ماست که مایل به تباهي باشد

دایم از عکس رخش در دل اهلي نوریست
شمع من نور آلهیست آلهي باشد

قد بین و رخ ببین و لب جان فزا ببین آن چشم مست و آن نگه دلربا ببین
اجزاي حسن او همه یك یك نگاه کن و آن گه بیآ و حال من مبتلا ببین
من زارتر ز صورت مجنونم از غمش هرکس که باورش نشود گو بیا ببین
اي مست ناز چند بچشم نظر کني یك ره مرا بگوشهٔ چشم رضا ببین
جور تو ذرّه ذرّه ببادم اگر دهد یك ذرّه از تو روي نتابم وفا ببین
بر روي دوست سجدهٔ اهل نظر رواست زاهد درین میانه تو روي خدا ببین

کوثر کجا و لعل روان بخش او کجا — سر چشمهٔ حیات کجا آب جو کجا

هر کو نشد چو نافه جگر خون ازان غزال — از وادیء محبّت او یافت بو کجا

سوداي آن پري ميزاي دل ز فکر خام — ديوانهٔ مگر تو کجائي و او کجا

گر روي زرد ما نکند آب ديده تر — مارا ميان خلق بود آب رو کجا

مستم ز خون ديده تو ساغر بغير ده — دريا کشان کجا مي و جام و سبو کجا

من گندم بهشت بيك جو نمي خرم — سيمرغ من بدانه سر آرد فرو کجا

اهلي ز گفتگوي بتان بس نمي کني
آخر به بين که ميکشد اين گفتگو کجا

جان بفکر جهان نمي ارزد — اين جهان هم بآن نمي ارزد

بر زمين يك زمان که دلتنگي — به زمين و زمان نمي ارزد

سود عالم زيان عافيت است — هيچ سود اين زيان نمي ارزد

صحبت باغ اگرچه روح فزاست — منّت باغبان نمي ارزد

پيش ما عاشقان نا پروا — زندگي رايگان نمي ارزد

ذوق مستي و مي پرستي هم — طعنهٔ نا کسان نمي ارزد

دامي نهاد و دانه آن دلبر يگانه آدم بصد بهانه در دام دلبر آمد
عشق آتشيست سوزان عقلست مست و حيران دل در ميان هر دو محكوم و مضطر آمد
ره بسته نيست يارا بكشاده است امّا هستيء ما درين ره سدّ سكندر آمد
عقل آهويست حيران عشقست شير غرّان بگريخت عقل ترسان عشق غضنفر آمد
با عشق باش قاسم كز عشق و شور و مستي
هم دل مويّد آمد هم جان مظفّر آمد

زلفت شب قدرست زهي سايهٔ ممدود رويت مه بدرست زهي طالع مسعود
در باديهٔ محنت هجران شب تاريك بي نور رخت جان نبرد راه بمقصود
از باديه و زاويه جز دوست نديدم اين راه بدانستم و اين باديه پيمود
از مسكن جانها گل صد برگ بر آمد تا سنبل سيراب تو بر برگ سمن بود
از حسن هويدا شود اين عشق جهانسوز اينجا بشناسي صفت شاهد و مشهود
يك غمزه ز تو دادن و صد جان و دل از ما بردند باقبال تو سودا زدگان سود
حيران تو امروز نشد قاسم مسكين
تا هست چنين باشد و تا بود چنين بود

اي رخ زيباي تو رشك مه و آفتاب روي تو و جام مي عكس گل اندر شراب
جمله جهان انتظار در طلب يار غار تا كه نبيند بخواب روي ترا بي نقاب
در حجب عزّتي در تتق و حدّتي چون همگي حيرتي هست تو شد شيخ و شاب
طور من از باده پرس از ميء آماده پرس آمد ايّام وصل رفت زمان حجاب
قصّهٔ جانانه پرس از مي و ميخانه پرس از دل ديوانه پرس گنج بود در خراب
ساقيء ما باده ده بادهٔ آماده ده برد دلمرا ز من نالهٔ چنگ و رباب
قاسم ديوانه شد چونكه بديد و شنيد
روي تو چون جام مي بوي تو چون مشك ناب

هر جام که خوردیم از آن خمّ دل افروز   در بار دگر جودت او بیشتر آمد
شاید که بدینی و بعقبی نکند میل   جانی که دو عالم بر او مختصر آمد
یاران همه در حالت خوش مست سماعند
کز یار سفر کردهٔ قاسم خبر آمد

از لعل یار اگر شکری یافتی بگو   از سرّ کار اگر خبری یافتی بگو
ما طالبان پیر مغانیم در طریق   از پیر ما اگر نظری یافتی بگو
در راه بال و پر دهد آن شه به بندگان   در راه عشق بال و پری یافتی بگو
عشق است کیمیای سعادت درین طریق   زآن کیمیا اگر قدری یافتی بگو
دلها در انتظار و روانها امیدوار   در باغ جان اگر ثمری یافتی بگو
بر آستان اهل دلان میروی مدام   بر آسمان دل قمری یافتی بگو
قاسم شناوری تو درین بحر بی کران
از قعر بحر جان گهری یافتی بگو

بکوی عاشقان بتخانهٔ هست   در آنجا دلبر جانانهٔ هست
نمی داند کسی اورا و لیکن   بهر مجلس ازو افسانهٔ هست
ز پیش شمع رویش خور فرو رفت   که شمعش‌را چنین پروانهٔ هست
مرا از زلف و خالش گشت معلوم   که هر جا دام باشد دانهٔ هست
چو پیمان‌را شکستم باز ساقی   کرم فرما اگر پیمانهٔ هست
چه کم از می بدور چشم مستش   که در هر گوشهٔ میخانهٔ هست
سرشك قاسمی دریاست در وی
برای طالبان دُر دانهٔ هست

امروز بار دیگر آن ماه دلبر آمد .   شادیست جان و دل‌را کآن شاه کشور آمد
باز آمد آن قیامت و آن فتنه و علامت   چون ساقیان مه رو با جام و ساغر آمد

سینه مجروحست و عقل آشفته خاطر بي قرار — دیده گریانست و جان مشتاق و دل امیدوار
عشق خون ریزست و من حیران و صبرم منهزم — تیر مژگان تیز و چشمش مست و زلفش تابدار
آه درد آلوده دارم چون ننالم آه آه — جان غم فرسوده دارم چون نگریم زار زار
گفت خاك راه من شو پاي بر چشمت نهم — خاك شد چشمم زهي بر شاه راه انتظار
واعظ از حد مي برد یا رب برافگن پرده‌اش — تا به بیند اهل عالم کفر پنهان آشکار
جان باقي عشق میبخشد حیات از عشق جوي — جان جاویدان نکوتر یا حیات مستعار

شاهدان اندر میان زاهدان تدبیر چیست
قاسمي جویان گل هرگز نیندیشد ز خار

تا گرد ماه سنبل مشکین نهادهٔ — بس داغها که بر دل مسکین نهادهٔ
برعارض تو زلف سمن‌سا چه حکمتست — یعني بجنب فاتحه آمین نهادهٔ
از بهر غارت دل و دین شکستگان — بر سیم تر کلالهٔ زرین نهادهٔ
کحلیست نور بخش خیال جمال تو — در پرده‌اي چشم خدا بین نهادهٔ
جانها حیات یافت ز حسن کلام تو — در زیر لب چه شیوهٔ شیرین نهادهٔ
زآن خال نازنین تو بر روي دل فروز — طغراي مشك بر گل نسرین نهادهٔ

فریاد جان قاسمي از آسمان گذشت
زین جورها که پیشه و آیین نهادهٔ

آن ماه دل افروز که رشك قمر آمد — در پرده نهانست ولي پرده در آمد
گلهاي بساتین همه نالند چو بلبل — چون حسن تو در صحن چمن جلوه‌گر آمد
هرجا که تجلّیٔ رخت جلوه عیان کرد — بالا شجري دل حجري لب شکر آمد
یك لمعه ز رخسار تو در ملك جهان تافت — صدق ز دل خرقه و زنّار بر آمد
صد بار بکشتند مرا در غم عشقت — هر بار از آن بار دگر زنده‌تر آمد
هر تیر که از شست تو آمد بحقیقت — بر سینهٔ عشّاق چو شهد و شکر آمد

قاسم الانوار

تو آن دري كه در عمّان نگنجد　　تو آن گنجي كه در ويران نگنجد
بيآ ساقي مرا جامي كرم كن　　از آن جامي كه در امكان نگنجد
خدا اين عاشقان‌را همّتي داد　　كه در كيخسرو و خاقان نگنجد
چو روباهست عقل حيله كردار　　ميان بيشهٔ شيران نگنجد
بحمد الله بدآن يوسف رسيدم　　كه اندر مصر و در زندان نگنجد
مرا سرويست سر سبز و خرامان　　كه اندر باغ و در بستان نگنجد
چو قاسم با وصال يار پيوست
در آنجا قصّهٔ دربان نگنجد

عشق مارا هزار فنّ آموخت　　عشق مارا هزار حلّه بدوخت
عشق از ما هزار عالم ساخت　　عشق در ما هزار عالم سوخت
عشق مارا هزار بار خريد　　بار ديگر هزار بار فروخت
دين و دنيا بسوخت جان و خرد　　عشق چون آتش فنا افروخت
هر كس اندوخت در جهان هنري
قاسمي عشق و عاشقي اندوخت

هر روز دور از یار خود روز شماري باشدم طرحي که من افکنده ام زين بي شمار آيد مرا
هر ريگ و سنگ تربتم لعلي و ياقوتي شود آن آفتاب ار گه گهي سوي مزار آيد مرا

چشمم چو کاغذ شد سفيد از رنج دوري کاتبي
اي کاش خط يا قاصدي از نزد يار آيد مرا

برون خرام چو شيران ز مرغزار جهان تو شير بيشهٔ عشقي مشو شکار جهان
چو کوه قاف کناري بگير اگر خواهي ازين کنار جهان تا بدآن کنار جهان
بسوزن مژه حورت ز پاي خار کشد دمي که باز کشي پا ز خارزار جهان
مرا ز فکر جهان روز و روزگار نماند که روز فکر چو شب باد و روزگار جهان
بلا و غم شده نقلم کجاست صرصر عشق که خام و پخته بريزد ز شاخسار جهان
چه عرض ميدهي اي لاله داغ خود که مرا هزار تحفه ازين هست يادکار جهان

مگو که کاتبيم بعد ازين و عارف شهر
گداي ميکده ام خوان و خاکسار جهان

بسوي آن پري قاصد نهان خواهم فرستادن صبا بسيار رفت اين بار جان خواهم فرستادن
خيالش رفت و جانم‌را تجلّي ميدهد گريه که در پي لشکري آتش عنان خواهم فرستادن
نشد بر آستانش خاك جان پيء طريق من ازين جرمش بخاك آستان خواهم فرستادن
براي آنکه حال اختر بر گشته ام پرسي ترا اي آه سوي آسمان خواهم فرستادن
پيء تير خدنگش ميفرستم جان و ميگويد نه اين خواهم ستاند از تو نه آن خواهم فرستادن
دلا خوش باش کاهنگ عدم دارند جان وتن ترا همراه با اين کاروان خواهم فرستادن

ز بهر پرسش فرهاد و مجنون کاتبي روزي
ترا قاصد بسوي آن جهان خواهم فرستادن

هر کسي دارد برويت روز بازاري وليك
کاتبي‌را هست با خطّ تو سودائي دگر

دلبر کشيد خنجر و دل نيم بسملست | اي جان بر آي خوش که مراد تو حاصلست
باز آمد آن پري رخ و ديوانه ميکشد | ديوانه هرکه ميکشد امروز عاقلست
شد سرخ سوزني که مرا زخم سينه دوخت | وآن سرخيش ز خون نه که از آتش دلست
چندين هزار قافله گم شد براه عشق | پرسيد مير قافله‌را کين چه منزلست
اي دل مجوي خاتم فيروزهٔ سپهر | بگذار اين نگين که پر از زهر قاتلست
صيد جهان مشو که بدور کمان چرخ | بسيار صيد کشتهٔ اين مهرهٔ گلست

بر لوح دل خوشست خط عشق کاتبي
هر حجّتي که آن سجلش نيست باطلست

هزار آتش جانسوز در دلم پيداست | اگر نه لشکر عشق آمد اين چه آتشهاست
برون ز کون و مکان عشق‌را بسي سخنست | کجاست گوش حزينان و اين سخن ز کجاست
چه غصّها که بود شيخ شهررا فردا | که نيست واقف امروز و در غم فرداست
برون مرو ز سراپردهٔ فلك اي آه | مراد خواه که سلطان درون پرده سراست
ز شهر عقل بصحراي عشق منزل گير | که شير چرخ سگ آهوان اين صحراست
شهيد ميکده چون شمع بارها سرخوش | فکنده است به تيغ و هنوز بر سر پاست

پرست گوش جهان از صداي قصّهٔ عشق
بپرس کاتبي از کلك خويش کين چه صداست

اي دل ز عقل و صبر و جان در عشق عار آيد مرا | من عاشقم ديوانه ام اينها چه کار آيد مرا
هر دم باميد فنا پيمانهٔ زهري کشم | خوش شربتي دارم بکف گر سازکار آيد مرا
هست از حصار تن مرا هر آه تير ناوکي | من از برون مينالم ار تير از حصار آيد مرا
يا رب که باغ عمر و جان يك دم نبينم بي خزان | گر با وجود گلرخان باد بهار آيد مرا

خویشتن‌را بر میآر از باغ اي سرو سهي — در هواي قدّ آن گلروي گفتم کوتهي
سالها اي اشك ره دادم ترا در جاي خود — وقت رفتن كي روا باشد كه در رويم جهي
شمع در مجلس مزن لاف دلافروزي بدوست — گر ازینها دم زني خودرا بکشتن میدهي
تا ترنج غبغب و سیب ذقن نازي به پیش — خستهٔ شفتالویت‌را نیست امّید بهي
اي رقيب رو سيه پيوسته از دارت نگون — كنده بر پا بينم و رخ زرد مانند بهي
در چمن با سرو قدّت لاف میزد شد ازآن — پايمال جملهٔ مرغان سز سرو سهي

هیچ آهو چشم‌را در شهر پرواي تو نیست
کاتبي وقتست اگر سر در بیابان مینهي

عاشق و دیوانه ام تقوي و طاعات کو — واله بتخانه ام راه خرابات کو
خرقه تزویر را رهن چو کردم بمي — خواجه بگو پیررا کآن همه طامات کو
از صفت طیلسان گشت مرا طي لسان — رند شدم این زمان کشف و کرامات کو
تا سپه عشق او تافت سوي ملك دل — عقل بتاراج رفت زهد و مناجات کو
مدرسه و صومعه گشت چو طي السهل — درس وکتاب و خطاب منصب و دارات کو
پیر خراباترا از دل و جانم مرید — عین مراد ویم حاصل طاعات کو

کاتبیا کن بمي نامهٔ ناموس طي
غیر ميء عشق وي عیش مهیّات کو

هست در کوي تو هر ساعت تماشائي دگر — مردن آنجا به که بودن زنده در جائي دگر
شیر مردان‌را بدور آهوان چشم تو — خاك شد هر استخوان در کنج صحرائي دگر
گر ز تابوت شهیدان سایه افتد بر قبور — در نفس هر مردهٔ گردد مسیحائي دگر
همچو گل پیراهن پرخون خریدن سود ماست — تند خودرا در مباز اي دل بکالائي دگر
سرگذشت تن مپرس از ما که درطوفان اشك — غرقه شد هر پاره زآن کشتي بدریائي دگر
هرکه ازخود یك قدم بیرون نهد پرکار وار — نبودش حاجت که بر دارد ز جا پائي دگر

مولانا كاتبي فرمايد

مرد بي عشق گرچه انسانست　　نام آباد و شهر ويرانست
هست از نعمت دو عالم سير　　هر كه بر خوان عشق مهمانست
نذر عشق است هر دو كون ولي　　عاشقي داند اين كه پردانست
تو اگر بحر بنگري از كان　　جوهر عشق اصل اركانست
قبله عشقست نزد اهل صفا　　كعبه ريگي ازين بيابانست
حشمت از عشق جو كه خاتم عشق　　گر بموري رسد سليمانست
عشق كنجشك دل كند سيمرغ
كاتبي اين زبان مرغانست

چون ترنج آن ذقن سيب چنان نبود لذيذ　　از هزاران ميوه يكتا آنچنان نبود لذيذ
گشته ام بيمار آن لب شكر كام منست　　غير ازينم هيچ شربت در دهان نبود لذيذ
گر رسد صد نوع نعمت هردم از خوان قضا　　چون غم او نعمتي بالاي خوان نبود لذيذ
بي لبش گفتم ترا اي دل بيا و خون بنوش　　رو جگر خور گر بدندان تو آن نبود لذيذ
كاتبي چون شعر نبود پخته كي لذّت دهد
وقت خامي ميوهاي بوستان نبود لذيذ

محتسب گوید که بشکن ساغر و پیمانه‌را — غالبا دیوانه میداند من فرزانه‌را
بشکنم صد عهد و پیمان نشکنم پیمانه اش — این قدر تمیز هست آخر من دیوانه‌را
گرچه بنیادم مي و معشوق ویران کرده اند — کرده ام واقف مي و معشوق این ویرانه‌را
تا ز بیرون خمستان فلك مي میخوریم — گو بر اندازید بنیاد خم و خمخانه‌را
ما ز جام ساقیٔ مستیم کز شوق لبش — در میان خونست دایم ساغر و پیمانه‌را
عقل‌را با آشنایان درش بیگانگیست — ساقیا در مجلس ما ره مده بیگانه‌را
جام دردي ده بمن وز من بجامي مي ستان — این روان روشن و صافي بده جانانه‌را
سر چنان گرم است شمع مجلس مارا ز مي — که ز سرگرمي بخواهد سوختن پروانه‌را

راست میخواهي نخواهد کرد سلمان ترك مي
ناصحا افسون مدم واعظ مگو افسانه‌را

گرچه در عهد تو عاشق بجفا مي میرد — لله الحمد که در عهد و وفا مي میرد
آن که میرد بحقیقت بود آن کشتهٔ دوست — سخنست آن که بشمشیر قضا مي میرد
هر که در راه تو شد کشته مخوانش مرده — زنده آنست که در راه شما مي میرد
مرغ در دام تو از راه هوا مي افتد — شمع بر بوي تو در پاي صبا مي میرد
مرده بودم ز مئ جام تو من زنده شدم — وآنکه زین جام دمي خورد چرا مي میرد
اي گل تازه برین بلبل نالندهٔ خویش — رحم کن رحم که بي برگ و نوا مي میرد
دل من طرهٔ طرّاز ترا میخواهد — جان من غمزهٔ بیمار ترا مي میرد
میشوم زنده بدرد تو من اي دوست دوا — بکسي بخش که از بهر دوا مي میرد
میکند راه خرد در شب سوداي تو گم — که چراغ خرد از باد هوا مي میرد
بر سر کوي غمت خاك دوانید مرا — نفس بیچاره چه داند که کجا مي میرد

نفسي ماند ز سلمان مکنیدش درمان
همچنینش بگذارید که تا مي میرد

بفداي تن و اندام چو گلبرگ تو باد   هر کجا در همهٔ آفاق گل اندامي هست
صبر و آرام ز سلمان چه طمع ميداري
تو بر آني که مرا صبري و آرامي هست

دل در برم گرفت و پيءِ يار من برفت   آن بوسه داد جان و روان از بدن برفت
چون ديد او که قافلهٔ اشك ميرود   با کاروان روان شد و از چشم من برفت
بلبل شنيد نالهٔ من در فراق يار   مستانه نعرهٔ زد و از خويشتن برفت
آن کس که باز ماند ز جانان براي جان   يوسف گذاشت و در طلب پيرهن برفت
آن سرو نازنين چمن سايه بر گرفت   بنشست آتش گُل و آب سمن برفت
از زلف جمع کرد پراگنده لشکري   آمد بقصد خونم و در آمدن برفت
بشکست قلب لشکر دلها و در پيَش   لشکر برفت و آن دل لشکر شکن برفت
ميرفت از دهان بنهاني روايتي   جانم بهيچ در پيءِ آن يك سخن برفت
نا گفتيء راز دهانت ولي چه سود   خوردن دريغ بر سخني کز دهن برفت
سلمان ز شوق او اگرت جان بشد چه شد
سوداي او نرفت ز جان جان ز تن برفت

خسته ام اي يار ندارم طبيب   هيچ طبيبي نبود چون حبيب
آه که بيمار غمت عرض حال   کرد و نفرمود جوابي طبيب
يك هوسم هست که در پاي تو   جان بدهم کوريءِ چشم رقيب
مي سپرم راه هوايت بسر   اين ادب آن نيست که داند اديب
از لب مجنون بشنو راز عشق   حالت عشّاق چه داند لبيب
عاشق مسکين که غريبست و زار   گر بنوازيش نباشد غريب
طالب وصل تو ام امّا چه سود
سعي تو سلمان چو نباشد نصيب

مرا زروح شکیب است و نیست ازتو شکیب　　مرا ز عمر گزیرست و نیست از تو گزیر
مپرس حال دل از من ز اشك خونین پرس　　كه اشك حال دل از دیده میکند تقریر
زبان عذر ندارم ولي هنوزم هست　　امید عفو که لطف تو هست عذر پذیر
خدنگ غمزه‌ات از جان گذشت سلمان‌را
هنوز هست برین دل نشانهٔ پئ تیر

قانع شده بودم ز تو عمري بسلامي　　وز چون تو کلیمي شده قانع بکلامي
محروم ز دیدارم و بي‌خود ز تجلّي　　يك روز نگفتي که مرا بود غلامي
گر سر شودم در سر کار تو چو پرکار　　بیرون ننهم پاي من از دایرهٔ گامي
من خال ترا هندوم و زلف ترا صید　　آزادم و فارغ ز همه دانه و دامي
چون فاخته بد مهر نباشم که نشینم　　هر صبح بشاخي و بهر شام ببامي
آهنگ حجاز ار دگري‌راست مرا نیست　　بیرون ز عراق و سر کوي تو مقامي
در یاب که ایّام جواني و طراوت　　اوقات عزیزند و ندارند دوامي
از هستئ سلمان بجز از نام نماندست
سلمان غرض اینست که ماند ز تو نامي

نیست آرام دل آن‌را که دل آرامي هست　　خرّم آن دل که درو صبر و آرامي هست
نام من بر ورق هیچ کسان گو بنویس　　این قدر بس که در آن نامه مرا نامي هست
در بناگوشش اگر دانهٔ از دُر بیني　　مشو آشفته که از غالیه هم دامي هست
تو یقین دان که بجز در دهن تنگ تو نیست　　هیچ اگر در دو جهان يك سر مو کامي هست
ساقي امشب سر آن جام لبالب دارم　　کآخر اندوه مرا نیز سر انجامي هست
عود اگر دود کند بر سر آن دامن پوش　　تا ندانند که جز مجلس ما خامي هست
حالم از باد سحر پرس که در صحبت او　　جان بیمار مرا پیش تو پیغامي هست
شام هجران ترا خود سحري نیست پدید　　صبح امّید مرا هر نفسي شامي هست

ترك غم و شاديء جهان غايت عقلست　　سر رشتهٔ اين كار ز ديوانه طلب كن
اي دل تو اگر سوختهٔ منصب قربي　　پروانهٔ اين شغل ز پروانه طلب كن
سرّ سخن عشق تو در سينهٔ سلمان
گنجيست نهان گشته بويرانه طلب كن

بيآ كه بي لب لعل تو كار مي خامست　　ز عكس روي تو آتش فتاده در جامست
مرا كه چشم تو بختست بخت در خوابست　　ترا كه زلف تو شامست صبح در شامست
دلم بمجلس عشقت مقيم در صدرست　　زبان بذكر دهانت هميشه در كامست
طريق مصطبه بر كعبه راجحست مرا　　كه اين برغبت جانست و آن بالزامست
درون صافي از اهل صداع و زهد مجو　　كه اين نشانهٔ رندان دردي آشامست
مكن ملامت رندان و ذكر بدنامي　　كه آنچه پيش تو ننگست پيش ما نامست
دلا تو طاير قدسي درين خرابه مگرد　　كه نيست دانه و هر جا كه ميروي دامست
محلّ حادثه است اين جهان درو آرام　　مكن كه ممكن ضيفم نه جاي آرامست
برفت قافلهٔ عمر و مي پزي هوسي　　كه ره روي و درين وقت اين هوس خامست
رسيد شام اجل بر در سراي امل
ولي چه سود كه سلمان هنوز بر بامست

جهان جان بگرفتي بحسن عالم گير　　جهان چه باشد و جان چيست هرچه خواهي گير
ترا هزار اسيرند در كمند دو زلف　　مرا مران و يكي گير از آن هزار اسير
اگر بهيچ نگيري تو صيدرا چه كند　　گرفت بر طرف تست نيست بر نخچير
دل من از سر زلفت نمي رود جائي　　كجا رود دل بيچاره پاي در زنجير
نشاط عشق تو امروز نيست در دل من　　حلاوتيست فرو رفته چون شكر با شير
تو پادشاهي و من بندهٔ قوي عاجز　　تو آفتابي و من ذرّهٔ عظيم حقير
بهيچ طعنه نخواهيم گشتن از تو نفور　　بهيچ زخم نخواهيم كردن از تو نفير

سلمان ساوجي

تا تواني مده از کف ببهار اي ساقي   لب جوي و لب جام ولب يار اي ساقي
نوبهارست وگل وسبزه وما عمر عزيز   ميگذاريم بغفلت مگذار اي ساقي
موسم گل شود وتوبهٔ عشّاق درست   توبه يعني چه بيا باده بيار اي ساقي
اگر از روز شمارست سخن روز شمار   چون مني را كه درآرد بشمار اي ساقي
شاهد و باغ وگل و مل همه جويند ولي   نوبتي جو كه بهارست بهار اي ساقي
آيد از بوي سمن بوي بهشت اي عارف   خيزد از رنگ چمن نقش و نگار اي ساقي

بي نوايم غزل خوش بنواز اي سلمان
در خمارم قدح مي زخم آر اي ساقي

مفتاح فتوح از در ميخانه طلب كن   كام دو جهان از لب جانانه طلب كن
آن يار كه در صومعه جستي و نديدي   باشد كه توان يافت بميخانه طلب كن
مقصود درين ره بتصوّر نتوان يافت   برخيز وقدم درنه و مردانه طلب كن
عاشق چو مجرّد شد و دل كرد بدريا   گو در دل دريا رو و دُردانه طلب كن
در كوي خرابات گرم كشته بيابي   رو خون من از ساغر و پيمانه طلب كن
عشّاق طريق ورع و زهد چه دانند   زهد و ورع از مردم فرزانه طلب كن

رسن زلف تو سبب دل ما عاشقیرا جزین سبب نبود
با دهان تو ام ز بیم رقیب سخنی جز بزیر لب نبود
مدّعی نیست محرم دربار خادم کعبه بو لهب نبود
شب هجران مسوز جان کمال
بعد مردن عذاب تب نبود

سرو زا هرکه راست می گوید قامت یار ماست می گوید
چون دهانت کجاست می گویم چون دهانم کجاست می گوید
چیزی از آن میان چو میپرسم عالم السر خداست می گوید
میکند دل حدیث بوس و کنار دل من هرچه خواست می گوید
چشم حلیتگرش بفتوی عشق قتل عاشق رواست می گوید
ابرویش گفت فتنه کار منست کژ نشین است و راست می گوید
آن رخ آورد خط بخون کمال
خال بر خط گواست می گوید

بی غمت شاد مباد این دل غم پرور ما غم خورای دل که بجز غم نبود در خور ما
دردمندیم و خبر میدهد از سوز درون دهن خشك و لب تشنه و چشم تر ما
مفلسانیم که در دولت سودای رخت حاصل هر دو جهان هیچ نیرزد بر ما
دل ما گم شد و جز باد نداریم کسی که شود رنجه و آرد خبر دلبر ما
عذر صاحب نظرانش شود آن دم روشن که ببینند مه روی تو ملامتگر ما
گر تو در مجمرهٔ غم دل ما سوزانی همچنان بوی تو یابند ز خاکستر ما
می کنم شاهی از آن روزکه گفتی برقیب این گدا کیست که هرگز نرود از در ما
صفت روی تو تا در قلم آورد کمال
گل برد نسخهٔ حسن از ورق دفتر ما

بر تو اي سنگدل از من که رساند که مرا　　بر دل از هجر تو باريست که گفتن نتوان

سهل مشمر که بزلف تو در افتاد کمال

که درين دام شکاريست که گفتن نتوان

سرو مارا قدّ و بالائي خوشست　　ديدن آن گل تماشائي خوشست

تا رخش بينيم گو بالا نماي　　زآنکه مه ديدن ببالائي خوشست

از سر ما پاي او شد کوفته　　کوفتن صوفي چنين پائي خوشست

سوي لب چشمش اشارت ميکند　　کانچه بادامست حلوائي خوشست

از سر سودائيان خالي مباد　　سايهٔ زلفش که سودائي خوشست

کشتن ما گرچه اورا آرزوست　　آرزوي او تمنّائي خوشست

گر رود سر هم مرو از جا کمال

پاي برجائي چنين جائي خوشست

گنجي تو ترا بي طلبيدن نتوان يافت　　راحت ز تو بي رنج کشيدن نتوان يافت

آن شربت خاصي که شفاي همه جانهاست　　بي چاشنيء درد چشيدن نتوان يافت

داري سر يوسف ببُر از هرچه عزيزست　　کآن وصل بيك دست بريدن نتوان يافت

آن بخت که بردامن وصلي برسد دست　　بي پيرهن صبر دريدن نتوان يافت

گر بر فلکم دست رسد بي تو محالست　　کآن پايه بصد عرش رسيدن نتوان يافت

با گرم روي واقف اين راه چه خوش گفت　　آهسته که اين ره بپريدن نتوان يافت

گو خلق شنو آنچه کمال از دهنت گفت

کين جنس معمّا بشنيدن نتوان يافت

شوخي از چشم تو عجب نبود　　مردم مست‌را ادب نبود

پيش رويت دو زلف طرفه فتاد　　زآنکه يك روز را دو شب نبود

باز این دل غمدیده بدام تو در افتاد بس مرغ همایون که به تیر نظر افتاد
این طرفه که راز تو بکس نیز نگفتم تا شد خبرم در همه شهر این خبر افتاد
لطفي کن و تیري دگرم سوي دل انداز کآن تیر نخستین که زدي بر جگر افتاد
پرسیدن یاران کهن رسم قدیمست چون است که این رسم بعهد تو برافتاد
معذور بود یارم اگر دیر بپرسد کز کوي وفا خانهٔ او دورتر افتاد
شاید که بروید همه ره سرو خرامان زآن سایه که از قدّ تو بر رهگذر افتاد
گفتیم جوابي نه کم از گفتهٔ سعدي بلکه این دو غزل خوبتر از یکدگر افتاد
این لاف نه در حدّ کمالست و لیکن
با رسم دبستان بزند هر که در افتاد

کنار آب و لب جویبار و گوشهٔ باغ خوشست با صنمي سرو قد بشرط فراغ
شب بهار و شبستان باغ و صحبت یار چنین شبان و شبستان دلا مجوي چراغ
مباد دور گل از مي دمي قدح خالي که لاله دارد ازین درد بر دل این همه داغ
چه غم بدفع غمم باغ و گلشني گر نیست که عاشق تو فراغت ز باغ دارد و راغ
اگر بروضه روم با رقیب در قفسم شنیده باشي و دیده حدیث طوطي و زاغ
ببوسه سیب ذقن گفتمش ز گلشن کیست
کمال گفت تو انگور خور مپرس ز باغ

دل من عاشق یاریست که گفتن نتوان روز و شب در پیٔ کاریست که گفتن نتوان
این همه چهره که کردیم به خونابه نگار از غم روي نگاریست که گفتن نتوان
دیده آن دم که زخون خاك درت شست باشك بر دل از دیده غباریست که گفتن نتوان
چشم خونخوار ترا دوش ز خونم که بریخت در سر امروز خماریست که گفتن نتوان
دامن چون تو گلي کي بکف آرم که رقیب در تو آویخته خاریست که گفتن نتوان

مولانا کمال خجندی

تو ز ما وصف آن جمال مپرس — لب او بين و از زلال مپرس
عقل گفتا بروي او چوني — گفتمش روي بين و حال مپرس
گفتهٔ در سرت که رفت، سرم — چون شد آن قصّه پايمال مپرس
اي دل احوال درد خود ز طبيب — چون نباشد ترا مجال مپرس
با تو آن بيوفا که گفت بگو
که همه عمر از کمال مپرس

درد تو زمان زمان فزونست — وين سوز درون ز حد برونست
عقل از هوس تو بيقرارست — دل در طلب تو بي سکونست
در عشق تو هوشمندئ ما — آثار علامت جنونست
در دست تو دل که خوانيش قلب — خاليست سيه شده که خونست
تا جان ز تو يافت بر سخن دست — در دست سخن زبان زبونست
قاف قد و نون ابروانت — برتر ز تبارکست و نونست
تا از تو کمال حکمت آموخت
در حکمت عشق ذو فنونست

اي صبا بوي تو مي آيد مرا صبر در سينه نمي آيد مرا
گرچه باغ آسايش هر خاطرست خاطر اينجا مي نيآسايد مرا
تا بديدم گلستان روي تو گل بديده خار مي آيد مرا
گل چه خواهم کرد چون روي تو نيست بي تو روي گل نمي بايد مرا
گر دلم خون گشت چون غنچه چه شد يک دمت صد شادي افزايد مرا
تا هوا خواه تو ام همچون حسن
گل صفت صد برگ مي زايد مرا

دي سوي سرو لاله رخ پيغام دادم بادرا بنوشته خطّ بندگي آن سوسن آزادرا
مجنون لباس عقل و دين درعشق ليلي چاک زد پند پدر مانع نشد رسواي مادر زادرا
ميخواستم کز دست او امروز فريادي کنم گريه گره شد در گلو ره بسته شد فريادرا
دي بعد فرض بامداد از دور ديدم روي او من در غزل گفتن شدم رخنه فتاد اورادرا
هرکس رهي دارد ولي چه سود کز روز اجل توشه بخسرو ميرسد تيشه زدن فرهادرا
ميخواستم يک بوسهٔ گفتا خطاها ميکني آري خطا بر ما فتد افتد غلط بغدادرا
تا پيش او افتد مگر اينک زچشم دُر فشان دُرها ذخيره ميکنم از بهر پيش افتادرا
گرعمر اينست اي حسن در پيش خوبان صرف کن
چندين چه کهگل ميزني ديوار بي بنيادرا

شکلي عجبي داري و رفتار عجبتر لعلت عجب از لعل تو گفتار عجبتر
صفّي عجبي ميکشي از مور چه گويم بر بسته کمندي دگر از مار عجبتر
پار آن لب خونخوار عجب يارکشي بود امسال عجب بينمش از پار عجبتر
اين خشم زخوي خوش تو بس عجب افتاد تلخيست ز ياقوت شکر بار عجبتر
بي هيچ گنه کشتن همچون حسني را
از چرخ عجب دارم و از يار عجبتر

دریك چه سیم خود صد آب خضر جوي — جوي خضر آن آب ندارد که تو داري
چشم تو بیك غمزهٔ جهان بستد و نرگس — آن دولت در خواب ندارد که تو داري
عالم به نگین لب بکشاي که سلطان — آن گوهر نا یاب ندارد که تو داري
نوروز بفصل خود در صد ورق گل — یك فصل از آن باب ندارد که تو داري

بوسي بحسن ده که شود مست بدین لطف
کاین لطف میء ناب ندارد که تو داري

از روي خوب خوي مخالف غریب نیست — نرمي بطبع سلسله مویان قریب نیست
جان میدهم در اندهٔ جانان و شاکرم — آن کز حبیب در گله باشد حبیب نیست
اوصاف عشق و معرفت از مدّعي مپرس — محجوب را ز هیچ چراغي نصیب نیست
بلبل بباغ شد چه غم از جنگ باغبان — گر یار یار باشد بیم رقیب نیست
چندین چه میکنید ز نالیدنم عجب — گر کوه از فراق بنالد عجیب نیست
اصلاح طالع من و درمان درد من — اندازهٔ منجّم و حدّ طبیب نیست

آوارهٔ شد دل حسن اندر هواي دوست
آوارگي ز حال غریبان غریب نیست

ساقیا جامي بیاور پیش من — دور کن این عقل دور اندیش من
من نه پیوندم بخویشان بعد ازین — عشق پیوند منست و خویش من
اي مسلمانان مرا قربان نهاد — زخم تیر ترك کافر کیش من
تا لبش هر بار میریزد نمك — کي فراهم خواهد آمد ریش من
گر بخوانم سورتي اندر نماز — صورت نا خواندهٔ آید پیش من
میل او بر مال و بر عقلست و دین — چون شود حال دل درویش من

اي حسن چشمش اشارت میکند
نوش میخواهي منال از نیش من

اي دل واي جان شما لازم آن درشويد　　ما بشما ميرسيم نحن بكم لاحقون

نيست عجب گر بدوست باز رسم اي حسن
همّت تو همره است رحمت او رهمون

ساقيا مي ده كه ابري خاست از خاور سفيد　　سرورا سر سبز شد صد برگ‌را چادر سفيد
ابر چون چشم زليخا بهر يوسف اشكبار　　ژالها چون ديده‌ء يعقوب پيغمبر سفيد
گرنه حشرست اين نگه كن در بنفشه در سمن　　چيست دست اين كبود و روي آن ديگر سفيد
بيد لرزان از شمال اينك چو اصحاب الشمال　　ياسمين مانند اصحاب اليمين دفتر سفيد
مي در آن جام بلورين ده مرا گر ميدهي　　نغز مي آيد شراب لعل‌را ساغر سفيد
خطّ آزادي طلب ميكردم از ابناي دهر　　كاغذي در دست من دادند سرتا سر سفيد
عنكبوت غاررا گفتم كه اين پرده چه سود　　گفت مهمان عزيز آمد كه كردم در سفيد

اي حسن اغياررا هرگز نه بينم طبع راست
راستست اين زاغ‌را هرگز نرويد پر سفيد

بر درد ما وقوف نباشد طبيب‌را　　آه ار حبيب دست نگيرد حبيب‌را
دردم ز حد گذشت و بجان اوفتاد كار　　خيز اي غلام معذرتي كن طبيب‌را
جانا زكات حُسن چه ميداريم دريغ　　يا خود نصيب نيست من بي نصيب‌را
زآن خطّ سحر پيشه يك افسون شهربند　　بفرست تا ببندم چشم رقيب‌را
گر جمعهء بمسجد آدينه در روي　　در يك حديث صد غلط افتد خطيب‌را
دل كز درش بماند نمي بايدش بهشت　　شهر كسان قرار نباشد غريب‌را

بي گل حسن بهيچ وطن دل نمي نهد
بي گل جهان خراب بود عندليب‌را

دُر در صدف آن آب ندارد كه تو داري　　مه بر فلك آن تاب ندارد كه تو داري
با خال خوش و خطّ تو افزونتري از مه　　مه اين همه اسباب ندارد كه تو داري

خیز تا خوش خوش سوي صحرا کشیم   باغ جائي خوش شدست آنجا کشیم
رخت خود چون سبزه بر صحرا کشید   ما چو سبزه هم سوي صحرا کشیم
باغ از گل مي بخندد گل ز باد   باده هم گل میکند کِش ما کشیم
چون بیك ره سر همي باید نهاد   مردوار از هر دو منزل پا کشیم
عقل‌را منشور عشق آریم پیش   وز خط ساقي بر آن طغرا کشیم
بادهٔ ده خوشتر از جوي بهشمت   جوي‌را خط کش که ما دریا کشیم
هم بدآن آتش که دي در ما زدند   داغ بر رخسارهٔ فردا کشیم

گر حسن یکباره شد در مي فرو
ما بزلف ساقیش بالا کشیم

عشق نهفتم بسي صبر ندارم کنون   سینه برآورد آه دیده فرو ریخت خون
نایب آه منست قرصهٔ خورشید ازآن   هر سحر آتش زند در فلك آبگون
عاشق صادق کسیست کو بریاضت رود   راه نپرسد که چند باز نگوید که چون
بار غم عشق‌را همچو ستون پایدار   پیشه همین داشتست تیشه‌زن بیستون
مورچه در شهر ماند مرغ در اطراف باغ   دلشدگان کي روند از در دلبر برون

بي چهرهٔ تو جهان نه بينم — يك چهرهٔ دگر چنان نه بينم
هجران ترا و عشق مارا — تا حشر همي كران نه بينم
مانندهٔ سرو بوستاني — من چون تو به بوستان نه بينم
هر گه كه دمي سخن سرائي — بينم سخن و دهان نه بينم
وآنگاه كه تو كمرْ به بندي — بينم كمر و ميان نه بينم
گويند مرا كه بيوفائي — بينم خبر و عيان نه بينم
كژدم بگزند بر رخانت — بينم كژدم نشان نه بينم

ديوانه چو من يكي نه بينم
گر روي تو يك زمان نه بينم

نيست بي ديدار تو در دل شكيبائي مرا — نيست بي گفتار تو در تن توانائي مرا
در وصالت بودم از صفرا و سودا بيخبر — كرد هجران تو صفرائي و سودائي مرا
عشق تو هر شب بر انگيزد ز جانم رستخيز — چون تو بگريزي و بنشاني به تنهائي مرا
از تو هر جائي بنالم زآنكه هر جائي شدي — هست جاي ناله از معشوق هر جائي مرا
گاه پيري آمد از عشق تو بر رويم بديد — آنچه در دل بود پنهان گاه برنائي مرا

چشمهٔ خورشيدرا از ذرّه نشناسم همي
نيست گوئي ذرّهٔ در ديده بينائي مرا

عاشق مشويد تا توانيد — تا در غم عاشقي نمانيد
اين عشق باختيار كس نيست — خواهم كه هم اين قدر بدانيد
معشوقه رضاي كس نجويد — تا خون ز دو ديدها نرانيد
با وي مكنيد آشنائي — تا دفتر عشق بر نخوانيد

بيچاره سنائي خود بگفتست
عاشق مشويد تا توانيد

گر چنان داني که جز تو مر مرا يارست نيست   يا مرا اندر جهان جز عشق تو کارست نيست
گر چنان داني همي کز دلبران و بيدلان   کس چو تو نيکوست يا کس همچو من زارست نيست
ور تو پنداري که خوبان همه آفاق را   نزد تو با خوبيء تو هيچ مقدارست نيست
ور بينديشي کز آن کم خوار داري همچو خاك   خاك نعل اسپ تو بر چشم من خوارست نيست
ور گمانت آيد کزين کآزار من جوئي همي   هرگز از تو مر مرا اندر دل آزارست نيست

ور کسي ايدون بدل دارد که بي عشق بتان
در دو گيتي هيچ دل را جاي تيمارست نيست

گر تو پنداري که جز تو غمگسارم نيست هست   ور چنين داني که جز تو خواستارم نيست هست
يا بجز از ياد عشق تو که کارم هست نيست   يا قدم در عشق تو سخت استوارم نيست هست
يا سفيد و روشن از تو روزگارم هست نيست   يا سياه و تيره از تو روزگارم نيست هست
يا بجز بيداديء تو در کنارم هست نيست   يا ز تو تيمار و درد اندر کنارم نيست هست

يا ز اميد وصالت شب قرارم هست نيست
يا وصالت را شب و روز انتظارم نيست هست

اي جهاني پر از حکايت تو   گه ز شکر و گه از شکايت تو
بر گشاده بلاف عشق زبان   خويشتن بسته در حمايت تو
اي اميري که بر سپهر جمال   آفتابست و ماه رايت تو
هست بي تحفهء نشاط و طرب   آنکه او نيست در رعايت تو
هر سوئي تافتم عنان طلب   جز عنا نيست بي عنايت تو
اي همه ساله احسن الحسني   در صحيفه جمال آيت تو

در وفا کوش با سنائي از آنکه
روز چندست اين ولايت تو

باد پیمانی بود ای ماه روی　　از پیء وصلت بود سودای تو
تو دهی بوسه همی بر چنگ خویش　　من دهم بوسه همی بر پای تو
گر سنائی گه گهی توبه کنی
توبهٔ او بشکند بینای تو

چه رسمست این نهادن زلف بر گوش　　نمودن ماه‌را از زیر شب پوش
گه از بادام کردن جعبهٔ نیش　　گه از یاقوت کردن چشمهٔ نوش
بر آوردن برای فتنهٔ خلق　　هزاران صبحدم از یك بناگوش
تو خورشیدی از آن پیش تو آرند　　فلك‌را هر مه نو حلقه در گوش
پری و سرو و خورشیدی و لیکن　　کمر بند و قدح گیر و قبا پوش
گل و مه پیش تو بر منبر حسن　　همه آموخته گردد فراموش
سنائی‌را خریدستی دل و جان
اگر صد جان دهندت باز مفروش

ای همه خوشی در آغوش شما　　قبلهٔ جانها بناگوش شما
ای تماشاگاه عقل و عافیت　　بر کران چشمهٔ نوش شما
ای امانت جای چرخ چنبری　　در میان لعل خاموش شما
آهوان در بزم و شیران در شکار　　بندهٔ آن خواب خرگوش شما
کار ما کردست در هم چون زره　　جوشن مشکین بر جوش شما
باد و مشك و آب و عنبر برد پاك　　بوی شمشاد و سمن پوش شما
چندمان چون چشم خود خواهید بست　　ای به بیهوشی همه هوش شما
چون سنائی عاشقی تا کی بود　　با چنین بادی فراموش شما
حلقه چون دارید بر چشمش جهان
ای سنائی حلقه در گوش شما

حکیم سنائی

هر که در راه عشق صادق نیست — جز مرائي و جز منافق نیست
و آنکه در راه عشق خاموشست — نکته گوئیست گرچه ناطق نیست
نکتهٔ مرد فکرت و نظرست — و اندر آن نکته جز دقایق نیست
باد سرد و سرشك و دانهٔ زرد — هر سه در عشق بي حقایق نیست
هر که مست از شراب عشق بود — احتسابش مگر که فاسق نیست
توبه از عاشقان امید مدار — عشق و توبه بهم موافق نیست
دل بعشقست زنده در تن مرد — زنده دل نیست هر که عاشق نیست

ور سنائي نه عاشقست بگوي
سخنش باطلست و لایق نیست

عاشقم بر لعل شکر خاي تو — فتنه ام بر زلف عنبر ساي تو
ماه بر راه اوفتاد از روي تو — سرو خمیده شد از بالاي تو
جان من شد مسکن رنج و عنا — تا دل مسکین من شد جاي تو
پوست بر تن خشك دارم همچو چنگ — از نواي چنگ روح افزاي تو
مرده را زنده کني زآواز خویش — بس دم عیسي شدست آواي تو